

Přírodní poměry okolí

Na katastr Čížova zasahuje západní část zaříznutého meandrujícího údolí Dyje, které je v rámci ČR jedinečným příkladem výjimečně zachovalého více než 200 metrů hlubokého erozního říčního údolí se zaklesnutými meandry a velkým množstvím geomorfologických jevů. Nejpůsobivější pohledy do údolí se nabízí při putování Pašeráckou stezkou nebo z Hardecké vyhlídky.

Ledové sluje jsou unikátní lokalitou se zachovalými přírodnými lesními porosty a pozoruhodnými geomorfologickými jevy v podobě balvanových proudů, skalních hřebenů a rozsedlinových pseudokrasových jeskyní, které vznikly v nedávné minulosti v důsledku sesuvu ohromných horninových bloků. Jeskyně tvoří rozsáhlý systém navzájem propojených dutin, v nichž mikroklimatické podmínky umožňují vznik ledové podzemní výzdoby. Chladný severozápadní svah hostí zajímavé druhy, například ploštičník evropský nebo ostřici tlapkatou. Ledové sluje jsou nejbohatší nekrasovou přírodní lokalitou výskytu netopýrů v ČR. Bylo zde zjištěno 17 druhů, často ve velmi silných populacích - například vrápenec malý, netopýr velkouchý a severní. Mezi glaciální reliktů pak náleží vzácný plž vrásenka pomezí. Areál jeskyní je veřejnosti nepřístupný, návštěvníci se však dostanou po vyznačené stezce k romantické vyhlídce Obelisk na vrcholu skalnatého hřbetu.

Naproti malebnému rakouskému městečku Hardegg se od Dyje zvedá monumentální komplex Hardeckých skal, k nimž náleží i jižně exponovaný svah opuštěné pastviny zvaný Hardecká stráň, mající charakter skalní stepi. Území je tvo-

řené kyselou bítešskou ortorulou i bazickými krystalickými vápenci. Pestrá geologická stavba podmiňuje velkou druhovou pestrost rostlin i živočichů. Nalezneme zde například 11 druhů vstavačovitých (vstavač vojenský i purpurový, okrotici bílou, vemeník dvoulistý aj.), vzácný volovec vrbolistý, třemdavu bílou nebo tařici skalní. Ve skalách pravidelně hnízdí výr velký, v dutinových stromech strakapoud prostřední. Byly zde zjištěny všechny čtyři druhy našich užovek, včetně užovky stromové.

Kozí stezky vytváří nepřístupný složitý komplex skalnatého amfiteátru tvořeného kyselým i bazickým podložím, k němuž náleží i hluboké údolí meandrujícího Klaperova potoka. Zatímco na osluněné straně nalezneme skalní stepi (se vzácným sveřepem kostrbatým či koniklecem lučním), na straně odvrácené pak stinný přirozený les v inverzní údolní poloze (s typickou sněženkou podsněžníkem, bramboříkem nachovým a lilii zlatohlávkem).

V rámci soustavy Natura 2000 je oblast součástí Evropsky významné lokality Podyjí a Ptačí oblasti Podyjí, která je vymezena pro dva vzácné druhy ptáků – strakapouda jižního a pěnici vlašskou.

Lesy v okolí

V okolí obcí Horní Břečkov a Čížov převažují listnaté a smíšené lesy. Na plošině převládají bohaté dubové bučiny s habrem a kyselou habrovou doubravou. Podél potoků a na částečně lesem zarostlých bývalých údolních loukách se nacházejí vodou obohacené lesy - olšiny a jasaniny. Na svazích nad řekou Dyjí pak najdeme zakrslé doubravy a sutové lesy. Mimo převažujícího dubu zde najdeme širokou škálu dalších dřevin – habr, buk, lípy, javory, jilmy, olši, jeřáby, jasan, břizu a další jednotlivě nebo skupinovitě vtroušené druhy.

V minulosti byly lesy zejména na plošině člověkem pozměněny. Najdeme zde zbytky umělé vysazených monokultur borovice lesní, smrku ztepilého nebo modřinu opadavého, které pomalu podrůstají původními listnatými druhy, zejména habrem, dubem a břizou. Nepůvodní druhy jsou tak postupně buď přírodní cestou anebo umělou výsadbou nahrazovány domácími dřevinami, které na tyto lokality přirozeně patří.

Na části území, zejména v okrajových partiích lesa budou veřejnosti prezentovány k přírodě šetrné způsoby péče o les, popř. speciální zásahy prováděné ve prospěch zvláště chráněných druhů či společenstev. Zbývající část lesů je (po dosažení přírodě blízkého stavu) postupně ponechávána přírodním procesům.

Turistika

Asi nejvhodnějším nástupním místem k návštěvě národního parku je obec Čížov. Jakýkoliv výlet je možné začít u budovy Návštěvnického střediska Správy Národního parku Podyjí, kde lze sehnat potřebné informace, zakoupit si mapu či obstarat informační materiály o území nebo shlédnout film o přírodě národního parku.

Před budovou střediska je umístěna drobná venkovní expozice hornin národního parku, zde si návštěvník může prohlédnout či osahat kameny typické pro tuto část Podyjí. V těsném sousedství geologické výstavy jsou pak zbytky „železné opony“, které tu byly v roce 1990 po zrušení hraničního pásma zachovány jako připomínka pro budoucí generace, že svobodný pohyb po vlastní zemi či návštěva souseda, který mluví jiným jazykem, nebyla vždy samozřejmostí.

Od památníku železné opony vedou kroky návštěvníků nejčastěji do rakouského městečka Hardegg. Jedná se o ne-

náročnou, necelé 4 km dlouhou procházku po modré pěší turistické značce. Cesta plyne po úzké asfaltové silnici vyhrazené pouze pro pěší a cyklisty, z níž je možné po necelých 3 km odbočit na Hardeckou vyhlídku. Z té můžeme jako na dlani vidět Hardegg – nejmenší rakouské město se středověkým hradem a jedinečnou atmosférou poklidného sídla na řece Dyji. Vyhlídkový altán na skále nad Hardeggem zde byl postaven již v roce 1885. Zchátralá stavba altánu byla v roce 1990 nahrazena věrnou napodobeninou, která vítá návštěvníky zejména v letním období roku.

Sejdeme-li po asfaltové silnici až k řece Dyji, dojdeme k budově bývalé celnice, ve které Správa Národního parku Podyjí provozuje sezónní informační centrum spolu s malou expozicí pro návštěvníky. Přes hraniční most pak můžeme přejít do Rakouska a navštívit historický Hardegg nebo se vydat za dalšími cíli do Národního parku Thayata.

Pokud po modré turistické značce nechceme dojít až do Hardeggu, můžeme na rozcestí Na Keplech, asi 1 km jižně od Čížova odbočit po červené turistické značce doprava. Dostaneme se tak po chvíli na Pašeráckou stezku, odkud si lze prohlédnout seshora kaňon řeky Dyje mezi Vranovem a Hardeggem. Jedná se o 200 metrů hluboký zářez řeky Dyje do skalního podloží, který je zpřístupněn pro návštěvníky právě a pouze jen z Pašerácké stezky. Ta nás po necelých 3 km dovede k Obelisku nad Ledovými slujemi, romantické stavbě z roku 1860 na okraji bývalého vranovského panství. Od Obelisku můžeme po červené značce pokračovat až do samotného Vranova nebo odbočit na značku žlutou a výlet zakončit buď v Lesné nebo se vrátit do Čížova.

Pro příznivce cykloturistiky nabízí Čížov celou řadu možností výletů do Hardeggu, Lesné, Lukova nebo Vranova nad Dyjí. Na tomto místě je nutné upozornit, že cyklistům není povolen vjezd na Pašeráckou stezku, parametry této stezky vedené skalnatým a velmi divokým reliéfem kaňonu řeky Dyje to prostě neumožňují.

Obec Horní Břečkov

671 02 Horní Břečkov 70
tel.: +420 515 291 306, e-mail: obechornibreckov@tiscali.cz
www.hornibreckov.cz

Správa Národního parku Podyjí

Na Vyhlídce 5, 669 01 Znojmo
tel.: +420 515 226 722, e-mail: info@nppodyji.cz
www.nppodyji.cz

Autoři textů: Jan Kos, Petr Lazárek, Anna Maixnerová, Petr Vančura; Autoři fotografií: archiv Správy Národního parku Podyjí, Václav Křivan, Pavel Lazárek, Petr Lazárek; Vydala: Správa Národního parku Podyjí v říjnu 2017; Grafická úprava, sazba a tisk: Profi-tisk group s.r.o.

9 Vstavač vojenský dostal svůj název podle třírohé přilbice, která shora kryje jeho květ
10 Drobné bílé plody kamejky modronachové jsou skutečně tvrdé jako kámen

11 Martináč hrušňový je největším evropským druhem motýla, spáří jej můžeme hlavně v noci a za soumraku

12 Hardecká stráň – skalní step nad údolím řeky Dyje

13 Venkovní expozice hornin Národního parku Podyjí v těsném sousedství čížovské „železné opony“
14 Vyhlídkový altán na Hardecké vyhlídce patří k nejčastějším návštěvními cílům národního parku

15 Dřevěný můstek Heleny Mniskové na staré „kočárové“ cestě z Vranova k Ledovým slujím

HORNÍ BŘEČKOV a ČÍŽOV

HISTORIE OBCE
 PŘÍRODA V OKOLÍ
 TURISTIKA

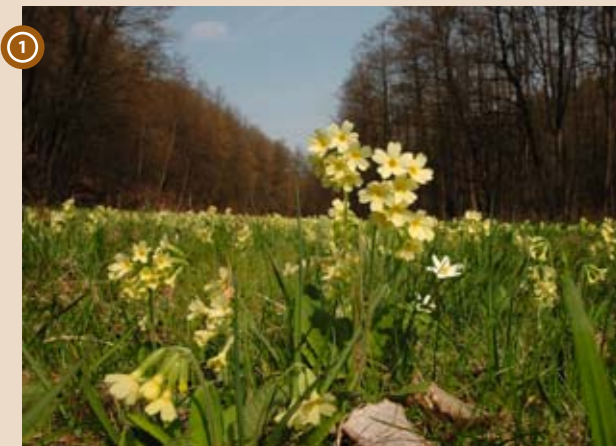

Kostel sv. Klimenta je přirozenou dominantou Horního Břečkova

Ministerstvo životního prostředí

Je s podívem, proč právě tahle vesnice v minulosti přitahovala nejen přírodní pohromy, jako krupobití, pustošící blesky, velké mrazy i hrozné sucho. Navíc se tu – k malé radosti místních lidí - čas od času usídlili vojáci procházejících vojsk. Byli tu Francouzi z napoleonské armády, Prusáci v době prusko-rakouské války i německé jednotky za druhé světové války. Těmito bolestnými chvílemi lidí, kteří tu hospodařili, nedobrovolně vykupovali krásu krajiny i úrodnou půdu kolem sebe. Stačí se rozhlédnout, aby člověk pochopil, že takové místo se neopouští ani v dobách, které klidu nepřejí.

Poloha obce

Horní Břečkov a Čížov tvoří po svém spojení ve 2. polovině 20. století jediný administrativní celek. Zatímco větší Horní Břečkov je typickou obcí na okraji ochranného pásma Národního parku Podyjí, Čížov je jediným sídlem obklopeným ze všech stran územím národního parku.

Geologické podloží obou sídel je z větší části tvořeno velmi starými bítešskými ortorulami, které zabírají rozsáhlé plochy směrem k Vranovu nad Dyjí. Díky struktuře těchto hornin se vlivem zvětrávání a gravitačních procesů na hraně hluboce zaříznutého údolí Dyje vyvinuly zajímavé útvary jako skalní hříby, stěny či věže nebo plošně rozsáhlá kamenná moře. Jižní část zájmového území směrem k Hardeggu je pak tvořena polohami krystalických vápenců, erlánů, žilných křemenů či dvojslídlných svorů.

Celé území je odvodňováno Klaparovým potokem směrem k jihu do Dyje. Na Klaparově potoce je vybudována soustava 4 rybníků, jedná se o nejrozsáhlejší rybníční soustavu na území celého Národního parku Podyjí.

Z historie obce

Horní Břečkov s místní částí Čížov nepatří k největším obcím v kraji. Jeho poloha nedaleko Znojma a na okraji Národního parku Podyjí, navíc od Rakouska coby kamenem dohodil, mu však dává kouzlo, kterému je snadné podlehnout.

Neodolali ani lidé v dávné době kamenné. Doklady o tom, že tento kraj osídlili, přinesly archeologické nálezy. Svědčí o tom i dvě kamenné sekery, které byly odkryty nedaleko Horního Břečkova směrem na Čížov. Kdo má zájem si tyto dávné nástroje prohlédnout, musí navštívit Jihomoravské muzeum ve Znojmě.

Ví se ostatně, že podél Dyje sídlili Slované už v 7. až 9. století. Z toho se usuzuje, že v těch časech již existovala i obec Břečkov. Tento název je pravděpodobně odvozený od slovanského pojmu Břečka nebo Břetislav. Němci jmenovali obec jako Fröschau či Froschau, což se dává do souvislosti

s bažinatými lukami v okolí, jež vznikly v místech bývalých rybníků a byly vhodným místem pro populaci žab.

První písemná historická zmínka o Břečkově pochází z 28. září 1323. O svátku svatého Václava podepsal král Jan Lucemburský listinu, ve které stvrdil Jindřichu z Lipé směnu zeměpanských moravských statků Vranov a Jevíčko za statek Tachovský v Čechách. Obec je tu nazývána Vreschow.

Tehdy patřily k hradu Vranov dvě obce s názvem Břečkov. Z jistého latinského dokumentu vyplývá, že jeden byl Horní a druhý Dolní, který pak zanikl. Na jeho místě vzniklo nové sídliště - dnešní Vracovice, zmiňované již v roce 1499.

Cizácká vojska tu po staletí rozbíjela své tábory. V roce 1805 se objevili Francouzi, kteří po bitvě u Slavkova ves obsadili celou. Pobyli tu téměř čtvrt roku, aby se o tři roky později v menším množství objevili znovu.

Své si obyvatelé obce užili i v době prusko-rakouské války. V červnu 1866 se v Horním Břečkově ukázal první Prusák a za pár týdnů se jich tu objevilo na čtyři tisíce. Naštěstí se tu neusadili, strávili tu pár hodin a pokračovali na Znojmo. I tak se místních zmocnil strach a schovávali se po okolních lesích. Samozřejmě přišli o pěkných pár kusů dobytka a potravin.

Na počátku 40. let minulého století v obci sídlila jednotka zbraní SS. Kromě skladů zbraní se v lesích směrem na Čížov skladovalo také střelivo a pohonné hmoty.

Kostel sv. Klimenta

Dominantní budovou Horního Břečkova je kostel sv. Klimenta, který stojí na návsi. Patří mezi dvanáct nejstarších kostelíků na jižní Moravě. Údajně původně na jeho místě stála kaple, které se říkalo Zwölflerin. Ta byla roku 1748 přestavěna. Zasloužila se o to hraběnka z rodu Althannů z Vranova nad Dyjí.

Tehdy objevili ve zdi kaple kámen, natřený červenou hlínou. Na něm byl vytesán letopočet 1198. Kostel má totiž románské jádro z pozdního dvanáctého nebo z první poloviny třináctého století. Další opravy se svatostánek dočkal v roce

1831. Jak to bývalo obvyklé, i v Horním Břečkově byl kolem kostela původně hřbitov. Kvůli nedostatku místa ho v roce 1824 přeložili mimo obec ve směru na Lukov. V roce 2013 byla slavnostně završena novodobá rekonstrukce kostelíku. Posvěcení nového zvonu se ovšem místní dočkali již v roce 1995.

Pověst říká, že v hornobřečkovském kostele kázali i sv. Cyril a Metoděj. To by vysvětlovalo i zasvěcení kostela právě sv. Klimentovi. Ve starých pramenech se totiž uvádí, že svatí věrozvěstové k nám přišli nesouce tělo tohoto papeže a mučedníka. Svatému Klimentovi bylo ostatně zasvěceno několik z nejstarších kostelů v Čechách.

O životě sv. Klimenta

O životě tohoto světce se mnoho neví. I letmý pohled na jeho list rozhádaným křesťanům do Korinta udivuje mimo-

řadnou znalostí starozákonních textů. Někteří badatelé se domnívají, že šlo o syna otroka, který dostal svobodu.

Nejasnosti jsou ovšem kolem způsobu jeho smrti. V nejstarších zprávách totiž není řeč o tom, že by byl mučedníkem. Na druhou stranu tradice, která naopak Klimenta coby mučedníka uctívá, je poměrně stará a v Římě zakořeněná. Podle řecké tradice Kliment pokřtil přes 400 vysoce postavených Římanů spojených s císařským dvorem. Za to byl poslán Trajánem do vyhnanství na Krym. Jeho misijní úspěch ale pokračoval. Na víru obracel místní obyvatelstvo a dal podnět ke stavbě 75 kostelů. Zprávy o tom se donesly do Říma a císař nařídil, aby byl Kliment vržen do moře s kotvou na krku. Moře pak prý každý rok v den výročí smrti ustupovalo o dvě míle a odkrývalo svatyňku, ve které věřící mohli uctívat tělo mučedníka.

Sv. Cyril se v roce 868 na Krym vydal na evangelizační pouť a přivezl odtud do Říma Klimentovy relikvie, pohřbené i s kotvou, o níž mluví legenda.

Čížov

Čížov (místní část Horního Břečkova) je malá osada na Znojemsku u hranic s Rakouskem. Lze se o ní poprvé dočíst v textu z roku 1323. Čížov (německy Zaisa) spadal pod správu hradu ve Vranově nad Dyjí.

Kdo chce poznat krásy Podyjí a meandrující Dyje, nemůže jej rozhodně minout. Slouží totiž jako jedno z turistických center a je startovní čarou značených tras v Národním parku Podyjí pro ty, kteří chtějí obdivovat krajinu z Hardecké vyhlídky nebo doputovat k romantickému obelisku nad Ledovými slujemi.

Kaple v Čížově

Kaple Panny Marie Bolestné a 14 svatých pomocníků byla v obci postavena v roce 1756 z vůle Michaela Antonína z Althanu (1716-1774), předposledního pána tohoto rodu na zámku Vranov nad Dyjí. Pravděpodobně ji navrhl vranovský stavitel Matyáš Kirchmayer. Věž byla přistavěna v roce 1787. Průčelí kaple zdobí malba Boha Otce, Ducha svatého a 14 světců. Nad oltářem je kopie sochy Panny Marie Bolestné s mrtvým Ježíšem na klíně. Originál je umístěn ve farním kostele v Horním Břečkově. Zpočátku byla kaple jednoduchou stavbou, která byla dobudována později. V roce 1787 byla přistavěna věž, jež se dnes honosí dvěma starými zvony. Roku 1862 ke kapličce přibyla sakristie a rozšířil se dřevěný kůr. Nově rekonstruována byla kaple v letech 1990 a 2016.

Žejtně technické zátarasy

Takzvané „dráty“ jsou zajímavostí, která do Čížova přivádí spoustu turistů, jež si chtějí prohlédnout zachovalou část ostnatého plotu. Ten do roku 1989 střežil státní hranici s Rakouskem. Na okraji obce ční jako memento zbytek těchto zátarasů a nechybí ani autentická strážní věž.

Hardegg

Zvláštní pocit lze zažít na mostě přes řeku Dyji, který spojuje Čížov s dolnorakouským Hardeggem. Dnes je Hardegg nejmenším rakouským městem s přibližně 80 obyvateli. Pravděpodobně jde o jediné rakouské město, které má více domů nežli samotných obyvatel. Přesto - nebo právě proto - stojí za návštěvu. Je to kouzelné místo s jedinečnou atmosférou. Úzké kotlině vévodí hrad Hardegg. Na základě archeologických výzkumů bylo prokázáno, že byla hradní vyvýšenina osídlena již od 10. století.

1 Louky v údolí Klaperova potoka bývají na jaře plné petrkličů

2 Kostel sv. Klimenta při pohledu přes břečkovská humna
3 Kaple Panny Marie Bolestné a kamenné zidky v Čížově

4 Netradiční sloup s křížkem v obci Horní Břečkov

5 Návštěvnícké středisko a hřbitov v Čížově při pohledu z ptačí perspektivy...

6 ...a stejně tak i kostel sv. Klimenta a návěs v Horním Břečkově

7 Pozůstatky bývalé „železné opony“ lákají do Čížova mnohé návštěvníky

8 Hardegg – nejmenší rakouské město je z Čížova snadno dostupné pěšky nebo na kole